

บทความ

เรื่อง

มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันอาชญากรรม
กรณีการเรียกประกันทัณฑ์บนตามประมวลกฎหมายอาญา

โดย

พันตำรวจโท เจษฎา พัฒน์เข้ม
อาจารย์ (สบ 3) กลุ่มงานอาจารย์ ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 8

ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 8 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ชื่อเรื่อง (TH) : มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันอาชญากรรม กรณีการเรียกประกัน
ทัณฑ์บนตามประมวลกฎหมายอาญา

Title (EN) : Legal Measures for Crime Prevention A Case Study of Requiring a
Bond for Keeping the Peace under the Criminal Code

พ.ต.ท.เจษฎา พัฒน์เข้ม

Pol.Lt.Col.Jetsada Phatcham

ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 8

Provincial Training Center, Region 8

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันอาชญากรรมเชิงรุก ผ่านกลไกการเรียกประกันทัณฑ์บนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 46 และอำนาจการจับกุมบุคคลที่มีพฤติการณ์น่าจะก่อเหตุร้ายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 (2) ซึ่งถือเป็นมาตรการเพื่อความปลอดภัยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 39 ที่มีวัตถุประสงค์หลักในการระงับยับยั้งภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นแก่ชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของประชาชน ก่อนที่จะมีการกระทำความผิดสำเร็จตามองค์ประกอบของกฎหมาย

ขอบข่ายการศึกษาในบทความนี้มุ่งเน้นการพิจารณาในประเด็น (1) มาตรฐานการตีความพฤติการณ์ "อันควรสงสัย" ในชั้นจับกุมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 (2) กระบวนการใช้ดุลพินิจของศาลในการสั่งเรียกประกันทัณฑ์บนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 46 เพื่อชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์สาธารณะกับสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคล และ (3) ผลกระทบของการกักขังเพื่อความปลอดภัยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 47 ในกรณีที่ไม่สามารถปฏิบัติตามคำสั่งศาลได้ บทความนี้จึงเสนอแนะให้มีการวางบรรทัดฐานการประเมินความเสี่ยงที่ชัดเจน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาปรับใช้ในการติดตามตัวแทนการกักขัง และการสร้างมาตรการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อให้การเรียกประกันทัณฑ์บนทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมควบคู่ไปกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การเรียกประกันทัณฑ์บน, มาตรการเพื่อความปลอดภัย, การป้องกันอาชญากรรม, มาตรา 46, มาตรา 78 (2)

Abstract

This academic article aims to present legal measures for proactive crime prevention through the mechanism of requiring a bond for keeping the peace under Section 46 of the Criminal Code, in conjunction with the authority to arrest individuals likely to commit a breach of the peace under Section 78 (2) of the Criminal Procedure Code. These measures are categorized as "measures of safety" under Section 39 of the Criminal Code, primarily intended to deter potential threats to life, body, or property before an actual offense is committed under the legal elements.

The scope of this study focuses on the following key issues : (1) the standards for interpreting "reasonable suspicion" during arrest under Section 78 (2) of the Criminal Procedure Code; (2) the judicial discretion process in ordering a bond for keeping the peace under Section 46 of the Criminal Code to balance public interest against individual rights; and (3) the implications of preventive detention under Section 47 of the Criminal Code in cases of non-compliance with court orders. The article proposes the establishment of clear risk assessment benchmarks, the adoption of information technology for monitoring as an alternative to detention, and the provision of legal aid for those with limited financial means. Such enhancements aim to ensure that requiring a bond for keeping the peace serves as an effective tool for maintaining social order while sustainably protecting human rights.

Keywords: Bond for Keeping the Peace, Measures of Safety, Crime Prevention, Section 46, Section 78 (2)

บทนำ

ในระบบนิติรัฐและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มาตรการที่รัฐใช้ในการตอบโต้การกระทำผิดมิได้จำกัดอยู่เพียงการลงโทษ (Punishment) เมื่อความผิดสำเร็จแล้วเท่านั้น แต่ยังมีกลไกสำคัญที่มุ่งเน้นการป้องกันภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งในทางนิติศาสตร์เรียกว่า **"มาตรการเพื่อความปลอดภัย"** (Measures of Safety) ตามที่บัญญัติไว้ใน **ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 39¹** มาตรการนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการพยากรณ์อาชญากรรม (Crime Forecasting) และยับยั้งพฤติกรรมที่เป็นอันตรายต่อสังคม โดยมุ่งเน้นการควบคุมความประพฤติเพื่อสวัสดิภาพของสาธารณชนมากกว่าการแก้แค้นทดแทนหรือการลงทัณฑ์ตามทฤษฎีความผิดบาปแบบดั้งเดิม

กลไกเชิงป้องกันที่สำคัญประการหนึ่งคือการเข้าแทรกแซงพฤติกรรมของบุคคลที่มีแนวโน้มหรือสื่ออาการว่าจะก่ออาชญากรรม แม้บุคคลนั้นจะยังมีได้ลงมือกระทำความผิดตามองค์ประกอบของกฎหมาย หรือยังไม่ถึงขั้นเป็นความผิดฐานพยายามกระทำความผิดก็ตาม ในทางวิธีพิจารณาความอาญา รัฐได้มอบอำนาจพิเศษให้แก่เจ้าพนักงานในการควบคุมตัวผ่าน **ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 (2)²** ซึ่งเป็นข้อยกเว้นหลักการจับกุมโดยต้องมีหมาย โดยให้อำนาจจับกุมบุคคลได้เมื่อปรากฏพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าบุคคลนั้น **"น่าจะก่อเหตุร้าย"** ให้เกิดภัยอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น เงื่อนไขสำคัญคือบุคคลนั้นต้องมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุซึ่งอาจใช้ในการกระทำความผิดติดตัวอยู่ ซึ่งเป็นพยานวัตถุเชิงประจักษ์ที่บ่งชี้ถึงเจตนาเตรียมการ (Preparation) ที่อาจนำไปสู่ความเสียหายที่ไม่อาจเยียวยาได้

การควบคุมตัวตามมาตรการดังกล่าว มิได้มีเจตนาเพื่อการคุมขังในฐานะนักโทษ แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อนำตัวบุคคลนั้นส่งต่อสถาบันตุลาการในระยะเวลาอันสั้น เพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจพิจารณา **"เรียกประกันทัณฑ์บน"** ตาม**ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 46³** กระบวนการนี้ถือเป็นกระบวนการทางตุลาการที่สั่งให้บุคคลทำทัณฑ์บนว่าจะไม่ก่อเหตุร้ายภายในเวลาที่กำหนด (ไม่เกินสองปี) พร้อมกับการวางเงินประกันหรือหลักประกันตัวบุคคล มาตรการนี้จึงเป็นจุดตัดสำคัญ (Legal Intersection) ระหว่างการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ กับการใช้ดุลพินิจของรัฐในการป้องกันอาชญากรรมเชิงรุก (Proactive Crime Prevention) เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน อันเป็นหัวใจสำคัญของบทความวิชาการฉบับนี้

¹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 39 กำหนดประเภทของมาตรการเพื่อความปลอดภัยไว้ 5 ประการ ซึ่งการเรียกประกันทัณฑ์บนจัดเป็นมาตรการหนึ่งตามมาตรานี้ที่ขยายความในมาตรา 46-50.

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 (2) บัญญัติข้อยกเว้นการจับโดยไม่มีความหมาย เมื่อพบพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นน่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดภัยอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น.

³ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 46 ให้อำนาจศาลสั่งให้บุคคลทำทัณฑ์บนว่าจะไม่ก่อเหตุร้ายภายในเวลาที่ศาลกำหนดไม่เกินสองปี.

การใช้อำนาจและดุลพินิจเชิงปฏิบัติการของเจ้าพนักงานตำรวจ

ในกระบวนการป้องกันอาชญากรรมเชิงรุก เจ้าหน้าที่ตำรวจถือเป็นกลไกสำคัญในฐานะ "ผู้เผชิญเหตุคนแรก" (First Responder) ซึ่งต้องทำงานแข่งกับเวลาเพื่อยับยั้งภัยอันตราย โดยมีอำนาจหน้าที่หลักที่ปรากฏตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 (2) ดังนี้

2.1 ขอบเขตอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 78 (2) แห่ง ป.วิ.อ. โดยหลักการทั่วไป การจับกุมบุคคลจะกระทำได้อต่อเมื่อมีหมายจับของศาลตามมาตรา 77 อย่างไรก็ตาม กฎหมายได้บัญญัติข้อยกเว้นไว้ใน **มาตรา 78 (2)** เพื่อให้เจ้าพนักงานสามารถเข้าระงับเหตุร้ายได้ทันที โดยให้อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการ **"จับกุมโดยไม่มีหมาย"** เมื่อปรากฏเงื่อนไขสำคัญครบถ้วน ดังนี้

2.1.1 พฤติการณ์อันควรสงสัย ต้องมีเหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่แสดงออกทางกายภาพซึ่งทำให้เจ้าพนักงานเชื่อโดยสุจริตว่าบุคคลนั้น **"น่าจะก่อเหตุร้าย"** ให้เกิดภัยอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น

2.1.2 การครอบครองวัตถุพยานเชิงประจักษ์ เงื่อนไขบังคับที่สำคัญที่สุดของมาตรานี้คือ บุคคลดังกล่าวต้องมี **"เครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอื่นซึ่งอาจใช้ในการกระทำความผิด"** ติดตัวอยู่ด้วย ซึ่งสิ่งของเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นพยานวัตถุที่ยืนยันว่าความสงสัยของเจ้าพนักงานนั้นมีฐานที่มาเป็นรูปธรรม มิใช่เพียงการคาดเดาจากความรู้สึก (Subjective Suspicion)

2.2 หน้าที่ในการประเมนและระงับยับยั้งเหตุร้าย (Crime Suppression) ในทางปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจภายใต้มาตรานี้มิใช่เพียงการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการลงโทษ แต่คือการปฏิบัติหน้าที่เพื่อ **"รักษาสวัสดิภาพของสาธารณชน"** โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

2.2.1 การพิสูจน์ทราบตัวบุคคลและพฤติการณ์ เมื่อพบพฤติกรรมที่เข้าข่าย เช่น บุคคลยืนดักข่มอยู่ในที่ลับตาคนพร้อมอาวุธหน้าบ้านคู่กรณีในยามวิกาล เจ้าพนักงานต้องเข้าแสดงตัวและตรวจสอบเพื่อประเมินระดับความเสี่ยง

2.2.2 การจับกุมเพื่อเปลี่ยนสถานะพฤติการณ์ เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าหากปล่อยตัวไปจะเกิดความเสียหายแก่ชีวิตหรือทรัพย์สินแน่นอน เจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องจับกุมและควบคุมตัวเพื่อนำตัวเข้าสู่กระบวนการร้องขอให้ศาลเรียกประกันทัณฑ์บนตามมาตรา 46 แห่งประมวลกฎหมายอาญาต่อไป

2.3 ความรับผิดชอบในการจัดทำบันทึกความปรากฏ ภายหลังจากจับกุม เจ้าพนักงานมีหน้าที่สำคัญในการจัดทำ **"บันทึกการจับกุม"** โดยต้องบรรยายข้อเท็จจริงอย่างละเอียดว่า พฤติการณ์ที่ถือว่า **"น่าจะก่อเหตุร้าย"** นั้นคืออะไร และวัตถุที่ตรวจพบมีลักษณะอย่างไร ซึ่งบันทึกฉบับนี้จะเป็นเอกสารทางกฎหมายฉบับแรกที่ใช้ยืนยันต่อศาลว่า การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานเป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยชอบภายใต้ขอบเขตของมาตรา 78 (2) และเป็นการรักษาสมดุลระหว่างอำนาจรัฐกับสิทธิเสรีภาพของบุคคลอย่างเหมาะสม

การใช้ดุลพินิจในการประเมินพฤติการณ์พนักงาน

การใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการวินิจฉัยพฤติการณ์ตาม มาตรา 78 (2) แห่ง ป.วิ.อ. ถือเป็นหัวใจสำคัญของการป้องกันอาชญากรรมเชิงรุก (Proactive Policing) เนื่องจากการตัดสินใจ "จับกุม" บุคคลที่ยังไม่ได้กระทำความผิดสำเร็จนั้น ต้องอาศัยการวิเคราะห์พฤติการณ์พนักงานอย่างรอบคอบ โดยพิจารณาจากองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. การวิเคราะห์พฤติกรรมบ่งชี้ (Behavioral Indicators) เจ้าพนักงานต้องใช้ทักษะทางยุทธวิธีและจิตวิทยาอาชญากรรมในการจำแนกพฤติกรรมที่ "ผิดปกติ" ออกจากวิถีประจำทั่วไป โดยพิจารณาจาก

1.1 พฤติกรรมเตรียมการ (Preparatory Acts) เช่น การเฝ้าติดตามเป้าหมายในลักษณะสะกดรอย (Stalking) การแอบซุ่มในที่มืด หรือการปรากฏตัวในสถานที่และเวลาที่ไม่สมเหตุสมผล (Unusual Presence)

1.2 ปฏิกริยาต่อเจ้าหน้าที่ การแสดงท่าทีตื่นตระหนก พยายามหลบหนี หรือปกปิดอำพรางใบหน้าและรูปพรรณสัณฐานเมื่อพบเห็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งส่งผลให้ "เหตุอันควรสงสัย" มีน้ำหนักเพิ่มมากขึ้น

2. การประเมินความพร้อมและศักยภาพของอาวุธ (Assessment of Capability) ดุลพินิจพนักงานต้องพิจารณาว่า "เครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุ" ที่ตรวจพบนั้นมีศักยภาพเพียงพอที่จะก่อเหตุร้ายได้จริงหรือไม่

2.1 สภาพความพร้อมใช้งาน เช่น มีอาวุธปืนพร้อมกระสุนบรรจุ มีดที่พกซ่อนในตำแหน่งที่พร้อมชักออกมาประทุษร้าย หรือเชื้อเพลิงที่จัดเตรียมมาใกล้เคียงกับทรัพย์สินเป้าหมาย

2.2 ความสอดคล้องกับกาลเทศะ การพกพาอุปกรณ์จัดแะในยามวิกาลบริเวณบ้านพักอาศัยของผู้อื่น ย่อมสื่อเจตนา (Criminal Intent) ที่ชัดเจนกว่าการพกพาในสถานการณ์ปกติ ซึ่งพยานวัตถุเหล่านี้เป็นสิ่งยืนยันว่าการจับกุมมิได้เกิดจากความรู้สึกส่วนตัว (Subjective) แต่เกิดจากข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ (Objective)

3. การพยากรณ์ความเสี่ยงต่ออันตรายที่ใกล้จะถึง (Imminent Danger) เจ้าพนักงานต้องใช้ดุลพินิจประเมินว่า หากไม่เข้าดำเนินการจับกุมในขณะนั้น จะเกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินอย่างแน่นอนหรือไม่ โดยพิจารณาจาก

3.1 มูลเหตุจูงใจแวมดล่อม เช่น ข้อมูลความขัดแย้งรุนแรงระหว่างคู่กรณีที่ได้รับแจ้งทางวิทยุสื่อสาร หรือการที่ผู้ถูกจับแสดงอาชญากรรมร้ายต่อเป้าหมายอย่างชัดเจนในขณะนั้น

3.2 หลักความพอสมควรแก่เหตุ (Proportionality) เจ้าพนักงานต้องชั่งน้ำหนักว่าการจับกุมเพื่อนำตัวส่งศาลเรียกประกันทัณฑ์บนนั้น เป็นมาตรการที่จำเป็นและเหมาะสมที่สุดในการรักษาชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน มากกว่าการเพียงกล่าวตักเตือนเพียงอย่างเดียว

จะเห็นว่า การใช้ดุลพินิจหน้างานของตำรวจคือการเปลี่ยน "สัญญาอนุญาต" ให้เป็น "เหตุผลทางกฎหมาย" เพื่อให้การใช้อำนาจนั้นเป็นไปตามหลักนิติธรรม และคุ้มครองสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความรับผิดชอบและขอบเขตทางกฎหมายในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อป้องกันการกระทำที่เข้าข่ายความผิดตาม มาตรา 157

การใช้อำนาจจับกุมตาม ป.วิ.อ. มาตรา 78 (2) เพื่อนำไปสู่การเรียกประกันทันทีบนตาม ป.อ. มาตรา 46 เป็นการจำกัดเสรีภาพบุคคลที่ "ยังไม่ได้กระทำความผิดสำเร็จ" เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติงานจึงต้องเผชิญกับความเสี่ยงทางกฎหมาย โดยเฉพาะข้อหาปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 ดังนั้น การกำหนดขอบเขตและมาตรฐานการปฏิบัติงานจึงเป็นสิ่งจำเป็น ดังนี้

1. การยึดถือหลักความชอบด้วยกฎหมาย (Principle of Legality) เจ้าหน้าที่งานต้องตรวจสอบให้แน่ชัดว่าพฤติการณ์หน้างานเข้าเงื่อนไข "ครบองค์ประกอบ" ตามมาตรา 78 (2) หรือไม่ ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก คือ

1.1 พฤติการณ์บ่งชี้ชัดเจน ต้องมีเหตุอันควรสงสัยว่า "น่าจะก่อเหตุร้าย" (ไม่ใช่เพียงการคาดเดาจากบุคลิกภาพหรือเครื่องแต่งกาย)

1.2 พยานวัตถุเชิงประจักษ์ ต้องมีการตรวจพบ "เครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอื่น" ติดตัวอยู่จริง หากจับกุมโดยไม่มีพยานวัตถุเหล่านี้ ย่อมถือว่าเป็นการใช้อำนาจเกินขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติ และเสี่ยงต่อความรับผิดทางอาญา

2. การจัดทำบันทึกการจับกุมเพื่อเป็นเกราะคุ้มครองทางกฎหมาย ในทางคดีอาญา "บันทึกการจับกุม" คือพยานเอกสารที่สำคัญที่สุดในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ใจของเจ้าหน้าที่ ตำรวจต้องบรรยายเหตุผลโดยใช้ หลักภาวะวิสัย (Objective Test) คือ

2.1 บรรยายสิ่งที่สัมผัสได้จริง เช่น "ผู้ถูกจับถือมีดปลายแหลมเดินวนเวียนหน้าบ้านคูกรณีในระยะ 5 เมตร พร้อมตะโกนอาฆาต" แทนการเขียนเพียงว่า "ผู้ถูกจับมีท่าทางน่ากลัว"

2.2 ระบุความจำเป็นเร่งด่วน ต้องแสดงให้เห็นว่าหากไม่จับกุมในขณะนั้น ภัยอันตรายต่อชีวิตหรือทรัพย์สินจะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน (Imminent Danger) ซึ่งจะช่วยยืนยันว่าเจ้าหน้าที่กระทำไปเพื่อ "ป้องกันเหตุร้าย" มิใช่การก่อกวน

3. การใช้ดุลพินิจตามหลักความพอสมควรแก่เหตุ (Proportionality) เจ้าพนักงานต้องเลือกใช้มาตรการที่กระทบสิทธิประชาชนน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการรักษาความปลอดภัย

3.1 หากพฤติการณ์ยังกำกวม เจ้าพนักงานอาจเลือกใช้การ "ว่ากล่าวตักเตือน" หรือ "เชิญตัวมาสอบถาม" ก่อนการจับกุม

3.2 การตัดสินใจจับกุมเพื่อส่งศาลเรียกประกันทันทีบน จะต้องเป็นกรณีที่พิจารณาแล้วว่ามาตรการอื่นไม่เพียงพอที่จะระงับเหตุร้ายได้จริงเท่านั้น

4. การตรวจสอบและความโปร่งใสในกระบวนการควบคุมตัว เมื่อจับกุมแล้ว เจ้าพนักงานต้องปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมายอย่างเคร่งครัด เช่น การแจ้งสิทธิ การแจ้งญาติ และการนำตัวส่งพนักงานสอบสวนหรือศาลตามกำหนดเวลา การละเลยขั้นตอนเหล่านี้แม้เพียงเล็กน้อย อาจถูกนำมาใช้เป็นเหตุในการฟ้องร้องว่าเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบหรือเจตนาถ่วงอ้อมได้

จะเห็นได้ว่า การป้องกันความเสี่ยงที่จะเข้าข่ายการกระทำความผิด ตามมาตรา 157 สำหรับตำรวจ ไม่ใช่การ "ไม่กล้าทำงาน" แต่คือการทำงานอย่าง "มีหลักฐานและมีเหตุผลรองรับ" โดยเปลี่ยนสัญญาตญาณให้เป็นบันทึกข้อเท็จจริงที่ชัดเจน เพื่อให้กฎหมายคุ้มครองทั้งตัวเจ้าหน้าที่และประชาชนไปพร้อมกัน

การเปลี่ยนดุลพินิจส่วนบุคคลให้เป็นพยานหลักฐานทางนิติศาสตร์

ความท้าทายของผู้ปฏิบัติงานคือการเปลี่ยน "สัญชาตญาณตำรวจ" (Police Instinct) ให้เป็นข้อเท็จจริงที่ศาลยอมรับได้ เจ้าพนักงานจึงมีหน้าที่สำคัญในการจัดทำ "บันทึกพฤติการณ์จับกุม" โดยเน้นรายละเอียด ดังนี้

1. การบันทึกข้อเท็จจริงที่สัมผัสได้ (Sensory Facts) ต้องระบุสิ่งที่ตาเห็น หูได้ยิน หรือสิ่งที่สัมผัสได้จริง เช่น คำขู่อาฆาต ท่าทางการชักอาวุธ หรือระยะห่างระหว่างผู้ถูกจับกับเป้าหมาย เพื่อยืนยันต่อศาลว่ามีภัยที่ใกล้จะถึง (Imminent Danger)

2. การเชื่อมโยงมูลเหตุจูงใจ (Motive) หากตรวจสอบพบประวัติความขัดแย้งรุนแรงหรือการแจ้งเหตุคุกคามมาก่อนหน้า ข้อมูลเหล่านี้จะเป็น "พยานแวดล้อมกรณี" (Circumstantial Evidence) ที่ช่วยสนับสนุนน้ำหนักความน่าเชื่อถือในการจับกุมเพื่อป้องกันเหตุร้าย

การรักษาสมดุลระหว่างอำนาจรัฐและสิทธิเสรีภาพ

การใช้อำนาจจับกุมตามมาตรานี้ถือเป็นข้อยกเว้นของหลักสิทธิมนุษยชนที่รัฐเข้าแทรกแซงบุคคลที่ยังไม่กระทำความผิด ดังนั้น เจ้าพนักงานต้องยึดถือหลัก "ความพอสมควรแก่เหตุ" (Proportionality) หากพฤติการณ์ยังไม่รุนแรงถึงขั้น "น่าจะก่อเหตุร้าย" เจ้าพนักงานอาจเลือกใช้

มาตรการพอสมควรแก่เหตุ (Proportionality Principle) ตามหลักสิทธิมนุษยชน เช่น การว่ากล่าว ตักเตือน หรือการจัดทำประวัติไว้ก่อน แต่หากพฤติการณ์สื่อเค้าความรุนแรง การจับกุมเพื่อนำส่งศาล ตาม มาตรา 46 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ย่อมเป็นหนทางที่ถูกต้องตามหลักนิติธรรมในการคุ้มครอง ความปลอดภัยให้แก่สาธารณชน

มาตรการบังคับและการคุ้มครองสิทธิ

หากบุคคลไม่ยอมทำทัณฑ์บนหรือหาประกันไม่ได้ ศาลมีอำนาจสั่งกักขังเพื่อความปลอดภัย ตาม มาตรา 47⁴ จนกว่าจะปฏิบัติตามคำสั่งศาล (แต่ไม่เกินระยะเวลาทัณฑ์บนที่กำหนด) ในทาง วิชาการ ประเด็นที่น่าสนใจคือการกักขังบุคคลที่ "ยังไม่ได้กระทำความผิด" เมื่อไม่สามารถหาประกันได้ การกักขังนี้มีลักษณะเป็น "การจำกัดสิทธิเชิงป้องกัน" (Preventive Detention) ซึ่งต้องอยู่ภายใต้การ ควบคุมของศาลอย่างเคร่งครัด

นอกจากนี้ กฎหมายยังกำหนดมาตรการกรณีผิดทัณฑ์บนตาม มาตรา 48 โดยศาลอาจสั่งริบ เงินประกัน หรือหากไม่มีเงินประกันอาจสั่งกักขังตามระยะเวลาที่เหลือในสัญญา ทั้งนี้ต้องเปิดโอกาสให้ ผู้ถูกกล่าวหาได้ใช้สิทธิโต้แย้งคัดค้านตามหลักการรับฟังคู่ความ (Due Process of Law) เพื่อมิให้เกิด การละเมิดสิทธิเสรีภาพโดยอำเภอใจ

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การเรียกประกันทัณฑ์บนถือเป็นเครื่องมือทางนิติศาสตร์เชิงรุกที่เปลี่ยนบทบาทของรัฐจาก การลงโทษเมื่อมีการกระทำความผิดมาเป็นการป้องกันเพื่อมิให้มีการกระทำความผิด อย่างไรก็ตาม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างความเป็นธรรม บทความนี้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. **มาตรฐานพฤติการณ์** ควรมีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในการประเมินความเสี่ยงโดยอาศัย หลักฐานเชิงประจักษ์มากกว่าดุลพินิจส่วนบุคคล

2. **การพัฒนารูปแบบทัณฑ์บนในยุคดิจิทัล** ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขทัณฑ์บนที่ครอบคลุมถึง การห้ามคุกคามผ่านสื่อสังคมออนไลน์ หรือการใช้ระบบติดตามตัว (EM) เพื่อเฝ้าระวังบุคคลที่มีความ เสี่ยงสูง

3. **การช่วยเหลือทางกฎหมาย** รัฐควรจัดให้มีมาตรการช่วยเหลือทางกฎหมาย (Legal Aid) สำหรับบุคคลที่ยากจนเพื่อป้องกันไม่ให้อันตรายเพียงเพราะขาดเงิน

โดยสรุป ความสำเร็จของมาตรการนี้ได้ขึ้นอยู่กับการใช้อำนาจบังคับเพียงอย่างเดียว หากแต่ ขึ้นอยู่กับความแม่นยำในการตีความข้อกฎหมายและการใช้ดุลพินิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของมาตรฐาน เพื่อรักษาดุลยภาพระหว่างความสงบเรียบร้อยของสังคมและสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างยั่งยืน

⁴ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 47 บัญญัติให้ศาลมีอำนาจกักขังบุคคลที่ไม่ยอมทำทัณฑ์บน หรือหาประกันไม่ได้.

เอกสารอ้างอิง

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2562). **หลักกฎหมายอาญา ภาค 1**. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

คณิต ฒ นคร. (2563). **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2564). **คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ 24. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์วิญญูชน.

สำนักงานศาลยุติธรรม. (2560). **แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับมาตรการเพื่อความปลอดภัยและการเรียก**

ประกันตัวผู้ต้องหา. กรุงเทพฯ: ส่วนกฎหมายและระเบียบ.